

Arkivarer uten grenser

Karianne Schmidt Vindenes

Arkivarer uten grenser Norge ble stiftet 4. mai 2011. Stiftelsesmøtet ble arrangert i Tromsø i forbindelse med Det 5. norske arkivmøtet. Samarbeidet med Det 5. norske arkivmøtet ga et godt utgangspunkt for å møte arkivarer som arbeider med ulike sider ved arkivarbeidet som arkivdanning, depot, elektroniske arkiv og formidling og som representerer ulike typer organisasjoner som offentlige og private arkivdanningsinstitusjoner og statlige, kommunale og fylkeskommunale depotinstitusjoner. Arkivarer uten grenser skal være en organisasjon for alle som arbeider med arkiv eller har interesse for arkiv.

Før en organisasjon blir stiftet ligger det alltid en del arbeid bak. For denne organisasjonen startet arbeidet for alvor under Det 4. norske arkivmøtet som var i Bergen i 2009. Denne historien vil jeg komme tilbake til litt seinere.

Det var en bredt sammensatt gruppe som arbeidet for å etablere Arkivarer uten grenser i Norge. Et interimsstyre bestod av representanter for Arkivarforeningen, Norsk Arkivråd, Landslaget for lokal- og privatarkiv og Riksarkivaren. Jeg var også med i interimsstyret og representerte Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane.

Interimsstyret bestod av følgende personer:

Linda Holmås, Arkivarforeningen

Torill Tørle, Norsk Arkivråd

Anne Marit Noraker, Landslaget for lokal- og privatarkiv

Per Sande, Riksarkivaren

Karianne Schmidt Vindenes, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane

Før jeg går videre vil jeg gjerne benytte anledningen til å takke organisasjonene og de enkelte personene for bidraget til å etablere Arkivarer uten grenser i Norge.

Målet for interimsstyret var å avholde et stiftelsesmøte. Det viktigste dokumentet var derfor vedtektene. Interimsstyret brukte god tid på dette dokumentet og hadde mange og gode diskusjoner før vi la fram forslaget for stiftelsesmøtet.

Den 4. mai var internasjonalt arbeid tema for Det 5. norske arkivmøtet. Både International Records Management Fund og Leger uten grenser var representert blant foredragsholderne. Vi fikk høre om et internasjonalt arkivprosjekt som Norsk Arkivråd er engasjert i, og vi fikk anledning til å presentere Arkivarer uten grenser. Disse interessante og gripende foredragene dannet et særdeles relevant bakteppe for stiftelsesmøtet vi skulle holde senere på dagen.

86 personer skrev seg opp på listene som vi sendte rundt under stiftelsesmøtet. Disse 86 personene jobber i arkiverket, kommunearkivinstusjoner, kommuner, organisasjoner og bedrifter. Som vi ønsket oss viser deltakelsen bredden i det arkivfaglige arbeidet i Norge.

Før jeg går videre kan det være på sin plass å si litt mere om min egen bakgrunn og min rolle i etableringen av Arkivarer uten grenser i Norge.

Jeg er utdannet historiker fra universitetet i Bergen. Jeg begynte å arbeide med arkiv i 2002 da jeg ble ansatt som arkivar for kommunale arkiv ved Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane. Som arkivar er jeg blant annet opptatt av at vi må passe på å dokumentere historiene til alle grupper i samfunnet. Vi må passe på å se helheten og hvordan ulike kilder kan utfylle hverandre for å skape et best mulig bilde av det samfunnet vi lever i.

Jeg er opptatt av likestilling og likeverd og ønsker med min spesielle kunnskap og kompetanse å bidra til at verden blir bedre. Jeg tror at hvis vi er mange nok som tenker slik, så har det faktisk en effekt.

Min spesielle kompetanse er selvfølgelig kunnskap om arkiv og historie. For å lære mere om arkiv deltok jeg i 2005 på et arkivstudium i regi av nasjonalarkivet i Frankrike. Studiet samlet arkivarer fra hele verden til et opphold i Paris på to og en halv måned. Det var spennende å bli kjent med andre arkivarer, mange fra Vest-Afrika og Øst-Europa. Vi hadde mange like arbeidsoppgaver, men en del av utfordringene var ganske ulike.

Jeg fikk høre historier om arkivmagasin som var så fuktige at det samlet seg vann på veggene. Arkivmaterialet forvitret raskt og det å skulle lagre materiale i flere hundre år var helt urealistisk. Jeg hørte om arkivarer i relativt store institusjoner som delte én PC, men med forventninger fra myndighetene om at de skulle digitalisere arkivmateriale. En ung og ivrig arkivar hadde kommet over et arkiv fra kommunist-tiden i landet hennes. Hun fikk beskjed av sin sjef om at det arkivet absolutt ikke skulle ordnes.

Grunnlaget for arbeidet vårt som arkivarer er å skape og ta vare på arkiv som dokumenterer samfunnet. Vi skal dokumentere myndighetenes saksbehandling og vedtak, enkeltpersoners rettigheter og det sivile samfunn. Det er en stor og krevende oppgave. Vi som arkivarer har mye makt. Den kan vi bruke til å rette fokus mot å skape bredde i arkivsamlingene våre, til å gjøre materiale tilgjengelig for forskere og allmenheten og til å fortelle "glemte" historier.

Det er så mange ting som vi tar som en selvfølge her i Norge: ytringsfrihet og tilgang til offentlige arkiv, blant annet. Dette vet vi ikke er selvfølgeligheter i mange andre land i verden. Spørsmålet blir hva vi som enkeltperson kan gjøre for å bidra.

Under oppholdet i Paris fikk jeg høre at det fantes en organisasjon som heter Arkivarer uten grenser. Det var en avdeling i Frankrike, men organisasjonen hadde først blitt etablert i Spania.

Etter oppholdet i Paris tenkte jeg stadig oftere på Arkivarer uten grenser. Jeg begynte etter hvert å diskutere saken med kollegaene mine, og det var flere som syntes at tanken om Arkivarer uten grenser i Norge var interessant.

Men hvordan går man fram når man vil starte en organisasjon? Det første jeg måtte gjøre var å skaffe meg samarbeidspartnere. Jeg kontaktet derfor leder i Arkivarforeningen som da var Linda Holmås. Spørsmålet var om Arkivarforeningen kunne være interessert i et samarbeid om å etablere Arkivarer uten grenser i Norge. Timingen var god. Linda hadde også tenkt at det hadde vært spennende å etablere Arkivarer uten grenser i Norge.

Vi var begge deltakere på Det 4. norske arkivmøtet i Bergen i 2009 og avtalte et møte der. Vi fant raskt ut at det var et godt grunnlag for videre samarbeid og at vi ville invitere med de andre arkivorganisasjonene og Riksarkivaren til å sitte i et interimsstyre. Som tidligere sagt, takket alle ja, og vi fikk et godt interimsstyre som representerte ulike grupper i Arkiv-Norge. I interimsstyret satt det personer som hadde erfaring fra internasjonalt arkivarbeid og et internasjonalt nettverk. Jeg synes vi arbeidet godt fram mot stiftelsesmøtet.

En internasjonal organisasjon

Det er på tide å ta et blikk ut i verden igjen. Arkivarer uten grenser ble som sagt opprettet i Spania, nærmere bestemt i Barcelona. Året var 1998. Den andre etableringen i Europa var i Frankrike. Arkivarer uten grenser er også etablert i Argentina, Bolivia, Brasil, Columbia, Ecuador, Mexico, Peru og Uruguay. Arkivarer uten grenser i Norge er den ellefte nasjonale organisasjonen.

I 2009 ble det opprettet en internasjonal sammenslutning for Arkivarer uten grenser. De har utarbeidet et internasjonalt charter som setter rammer for arbeidet. Det var dette charteret det norske interimsstyret tok utgangspunkt i da de skulle definere formålet og oppgavene for organisasjonen.

Arkivarer uten grenser har vært involvert i flere prosjekter siden starten. Prosjektene kan i hovedsak deles inn i tre kategorier: opplæring, bevaring og tilgang til arkiv.

Når det gjelder opplæring har det vært gjennomført kurs som fokuserer på internasjonale arkivstandarder, elektroniske saksbehandlingssystem og innsyn. Det har også blitt gjennomført studieturer. Opplæringsprosjektene har ofte vært en del av større prosjekter, gjerne i forbindelse med etablering av nye arkivinstitusjoner.

En av disse arkivinstitusjonene er et nasjonalarkiv for det som på engelsk heter Sahwari Arab Democratic Republic. Denne staten, som ikke er anerkjent av FN, krever retten til området Vest-Sahara. I dag ligger nasjonalarkivet for denne staten i Tunisia og bevarer arkiv som blir dannet i en rekke flyktningeleirer. Arkivarer uten grenser har bidratt til oppbyggingen av dette nasjonalarkivet på flere måter, og opplæring av arkivarene har hatt stort fokus.

Arkivarer uten grenser er opptatt av å bevare arkiv og har bidratt til flere ordningsprosjekt. For eksempel har Arkivarer uten grenser bidratt til å ordne kommunearkiver både i Ekvatorial Guinea og Marokko. Arkivarer uten grenser har også vært involvert i et prosjekt med formål å restaurere og katalogisere reklameplakater som ble laget og brukt da Salvador Allende satt ved makten i Argentina. Reklameplakatene dokumenterer den rådende politiske ideologi under Salvador Allende.

Tilgang til arkiv er et viktig tema for Arkivarer uten grenser. I Ekvatorial Guinea har man vært med på å etablere lesesaler med PCer tilgjengelig for publikum. Dermed får man utbytte av arbeidet med ordning og katalogisering av arkivene. Et prosjekt i Brasil gikk ut på å mikrofilm og digitalisere arkiv etter en biskop som arbeidet for å styrke menneskerettigheter og vilkårene for de underprivilegerte i samfunnet.

Arkivarer uten grenser har hatt et spesielt fokus på militærdiktaturene i Latin-Amerika. Arkivarer uten grenser har bidratt i et prosjekt i Uruguay der de intervjuer kvinner som satt i militære fengsler. Mange kvinner ble gravide mens de satt i fengsel og de opplevde at barna ble tatt fra dem. Dette har

selvfølgelig preget både kvinnene og barna. Intervjuene skal bevares og det er planer om å gi ut en publikasjon.

Det har også vært viktig å bidra til at arkiver som dokumenterer militærdiktaturene i Latin-Amerika blir ordnet. Dette er arkiver produsert av myndighetene og av ulike organisasjoner som arbeidet for menneskerettigheter. Ordningsarbeidene i de ulike landene blir utført etter en felles metodikk. Formålet er å sikre dokumentasjon og et kollektivt minne om denne delen av historien. Dokumentasjonen kan også brukes i rettsaker mot politikere og militære og kan brukes som grunnlag for å gi erstatning til ofrene for militærdiktaturene. Arkivarer uten grenser har også bidratt til seminarer der arkivarene får anledning til å lære og diskutere om innsyn i disse arkivene.

Arkivarer uten grenser Norge ser på prosjektene til våre søsterorganisasjoner med stor interesse og tror det er mye lærdom og inspirasjon å hente nå når vi skal legge planer for vår egen virksomhet.

Formålsparagrafen til Arkivarer uten grenser Norge

Våre aktiviteter vil selvfølgelig ta utgangspunkt i formålet for organisasjonen. Formålsparagrafen vår er som sagt laget på bakgrunn av det internasjonale charteret. Vi har et bredt formål som er ment å åpne for en rekke ulike oppgaver og måter å arbeide på.

Arkivarer uten grenser skal:

- Arbeide for internasjonal solidaritet på arkivfeltet
- Aktivt arbeide for bevaring av arkiv i situasjoner der det er fare for at arkiv vil gå tapt
- Samarbeide med myndigheter der det er aktuelt
- Bidra til økt forståelse for arkiv og danning av arkiv som kilde til demokratibyggning og kunnskap om samfunn
- Arbeide for allmenn tilgang til arkiv og dokumentasjon av rettigheter for enkeltpersoner.
- Skal følge ICAs etiske retningslinjer for arkivarer og skal være upartiske i konflikter

Dette formålet gir et godt grunnlag for å utvikle arkivarer uten grenser Norge. Å arbeide for internasjonal solidaritet på arkivfeltet er et langsiktig mål. Som grunnlag for dette arbeidet trenger vi større kunnskap om arkiv-verden. Vi må få fram historier fra arkivarer i ulike deler av verden. Hvordan er det å være arkivar i Haiti, i Bangladesh eller i Bosnia? Vi må vise bildene. Bilder som dokumenterer arkiv som er i ferd med å gå i oppløsning, som viser dårlige systemer og vanskelig forhold. Men, vi må også vise bildene av godt ordnede arkiver i Ekvatorial Guinea, av gode arkivlokaler og generell orden. Vi må fortelle om de godt utdannede arkivarene og spennende formidlingsoppleggene i ulike deler av verden. En sterkere solidaritet blir også til gjennom kjennskap. Vi må derfor være aktive i internasjonale nettverk og skape kontakt med arkivarer i andre land.

Arbeidet til Arkivarer uten grenser er på mange måter et holdningsskapende arbeid. Jeg mener vi kan spille en viktig rolle i forhold til myndighetene. Vi må fortelle at gode rutiner i arkivdanningen er med på å sikre demokrati, og at demokrati også betyr at arkivene må være tilgjengelige for landets innbyggere. Vi må stille spørsmål om hva som skjer med arkivene når det oppstår situasjoner der storsamfunnet griper inn.

For å oppfylle formålet har vi definert en del oppgaver for organisasjonen.

Arkivarer uten grenser skal arbeide for å:

- Utvikle og drifte samarbeidsprosjekt om bevaring av arkiv og arkivdanning
- Skape oppmerksomhet om hvordan arkiv blir tatt vare på, spesielt i land som er utsatt for naturkatastrofer eller krigshandlinger
- Gjøre myndigheter oppmerksom på situasjoner der arkiv kan være i fare for å bli ødelagt
- Samarbeide med arkivarer uten grenser i andre land og andre organisasjoner med liknende formål
- Ta imot arkivarer fra andre land på utvekslingsprosjekt / hospiteringsordninger
- Lære opp arkivarer i andre land

Opgavene våre kan oppsummeres med stikkordene samarbeid, opplæring og bevisstgjøring. Dette er langsiktige perspektiver. Akkurat nå er arbeidet preget av at vi er en helt ny organisasjon som må få strukturer og rammer på plass. Dette gjenspeiler seg i handlingsplanen som ble vedtatt på stiftelsesmøtet.

Styret skal

- fastsette rammer for egen virksomhet i henhold til vedtektene
- legge til rette for prosjekter ved å
 - kartlegge aktuelle prosjekter/prosjektområder
 - fastsette rammer for hvordan prosjekter skal utvikles
 - etablere en møteplass for erfaringsutveksling
 - søke om prosjektmidler fra aktuelle aktører
 - involvere og rekruttere medlemmer
- synliggjøre Arkivarer uten Grenser Norge ved å
 - etablere et nettverk av landkontakter
 - være aktiv som høringsinstans
 - bygge opp et apparat for å påvirke myndigheter
 - ta initiativ til møter med arkivfaglige myndigheter og andre interesseorganisasjoner
 - videreutvikle nettsidene
 - være tilstede i ulike mediekkanaler
 - arbeide med holdningsskapning i organisasjonen

Bygge nettverk

Som organisasjon må vi som sagt bruke litt tid på å bygge oss opp. Nå i starten har vi fokusert på medlemsrekruttering og å bygge nettverk. Arkivarer uten grenser er i sin form et nettverk av engasjerte arkivarer som ønsker å bidra i henhold til formålet. Vi ønsker å sette fokus på erfaringer med internasjonalt arkivarbeid og bygger i første omgang opp et nettverk av landkontakter.

Landkontaktene skal bidra til å spre kunnskap. De har kunnskap og erfaring om enkelte land eller områder og de har kontakter og nettverk. Landkontaktene har på ulike måter vært involvert i

prosesser med å etablere prosjekter. De har søkt om midler, både her i Norge og internasjonalt og de har ulike erfaringer å dele om internasjonalt samarbeid.

Til nå har vi rekruttert fire landkontakter:

Bangladesh

Torill Tørle

Bosnia

Per Sande

Jemen

Olav Hagen Sataslåtten

Sør-Sudan

Eirik Andersen

Prosjektene som landkontaktene er involvert i er i alle faser: oppstart, gjennomføring og ferdigstilt. Tanken er at medlemmer som er interessert i å starte prosjekter i noen av disse landene skal kunne kontakte landkontaktene for å få råd og tips og navn på kontaktpersoner.

Mange har erfart at i internasjonalt samarbeid er man helt avhengig av de rette kontaktene og lokal kunnskap. Landkontaktene til Arkivarer uten grenser vil med sin kunnskap og erfaring bli viktige brikker i den videre oppbyggingen av organisasjonen.

Vi vil gjerne rekruttere flere landkontakter. Ta gjerne kontakt med oss om du har en spesiell kunnskap om eller interesse for enkelte land eller områder.

Medlemskap i Arkivarer uten grenser

Arkivarer uten grenser er ikke en interesseorganisasjon. Vårt formål er ikke å yte goder til våre medlemmer. Vi skal derimot være en organisasjon som samler engasjerte arkivarer og en organisasjon der medlemmene selv skal bidra. Vi kan definere oss som en ideell organisasjon.

Organisasjonen har tre typer medlemskap:

- a) Enkeltmedlemskap: For personer som arbeider i eller har kompetanse på arkivfeltet
- b) Institusjonsmedlemskap: For virksomheter og organisasjoner som arbeider i eller har kompetanse på arkivfeltet
- c) Støttemedlemskap: For personer som har interesse for internasjonalt arkivarbeid

Det er blant enkeltmedlemmene vi forventer den største aktiviteten. Det er her vi vil finne medlemmer som ønsker å bidra i prosjekter. Her vil vi også finne medlemmer som ønsker å bidra ved å skrive kronikker i aviser, leserinnlegg eller delta i debatt i ulike nettmedier. Tema for denne type debatt kan for eksempel være hva som skjer med arkivene i ulike krisesituasjoner. I kategorien enkeltmedlemmer vil vi også finne medlemmer som synes at arbeidet til Arkivarer uten grenser er viktig og ser verdien av å støtte arbeidet.

Blant støttemedlemmene vil vi nok også finne enkelte arkivarer som ønsker å gi sin støtte til arbeidet, men her er det også rom for de som ikke arbeider med arkiv, men som har en interesse for

internasjonalt arkivararbeid. Kanskje vi etter hvert kan finne interessante samarbeidspartnere i denne kategorien?

Institusjonsmedlemmene vil være viktige for arbeidet til Arkivarer uten grenser. Institusjonene kan bidra på to veldig viktige måter. På den ene siden kan de bidra til at sine ansatte kan engasjere seg i Arkivarer uten grenser. Dette innebærer mulighet til å ta verv i organisasjonen, til å delta på ulike arrangement, delta i prosjekter og mer akutte hjelpesituasjoner. På den andre siden kan institusjonene bidra ved å ta imot hospitanter fra andre land til arbeid i egen institusjon for en avgrenset periode.

Jeg mener at engasjement i Arkivarer uten grenser kan føre til utvikling for de aktuelle institusjonene og jeg tror mange kan oppleve at de får mer enn de gir. Å ta imot en arkivar fra et annet land til et hospiteringsopphold kan bidra til refleksjon rundt egen virksomhet og prioriteringer, man får kunnskap om en annen kultur og reflekterte, engasjerte og kreative medarbeidere.

Vi trenger mange medlemmer i Arkivarer uten grenser. I dag har vi medlemmer i alle tre kategoriene, og vi håper at medlemstallene vil fortsette å stige. Vi stiller ikke konkrete krav til medlemmene våre, men en viktig setning i vedtektene til Arkivarer uten grenser er at en ved medlemskap støtter målet og oppgavene til organisasjonen. Vi trenger også aktive medlemmer som tar initiativ til prosjekter eller ønsker å være debattanter i media.

Jeg håper at flere av dere ser verdien av å melde seg inn i arkivarer uten grenser og på ulike vis bidra til arbeidet.

Kontakt

For informasjon om arbeidet til Arkivarer uten grenser Norge kan dere gå inn på nettsiden vår: www.arkivarerutengrenser.wordpress.com. Her finner dere også kontaktinformasjon til landkontaktene. For informasjon om det internasjonale arbeidet og de enkelte prosjektene kan dere besøke Arkivarer uten grenser Spania sin nettside: www.arxiv.org/en.

Hvis du ønsker å melde deg inn eller har spørsmål kan du kontakte styret i Arkivarer uten grenser Norge på e-post: arkivarerutengrenser@gmail.com

Styret i Arkivarer uten grenser Norge

Stiftelsesmøtet valgte det første styret i organisasjonen. Medlemmene i styret skal speile bredden vi ønsker i organisasjonen. Det er representanter fra det statlige arkivverket og fra kommunearkivinstitusjonene i tillegg til representanter som til daglig arbeider med arkivdanning.

Styret i Arkivarer uten grenser:

Karianne Schmidt Vindenes, Vestfoldarkivet
Eirik Haachvaag Andersen, Statsarkivet i Trondheim
Hege Brit Randsborg, Riksarkivet
Per Sande, Statsarkivet i Hamar
Cecilie Astrup Bustad, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane
Torill Tørlén, Statistisk sentralbyrå
Heidi Grinde Rinding, NRK